

УДК 336.276

О. В. Костюнік,
к. е. н., доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту, Національний авіаційний університет
К. П. Павлюк,
студентка, Національний авіаційний університет

ФОРМУВАННЯ РЕЗЕРВУ СУМНІВНОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ

О. Kostynik,
candidate of Economic Sciences, associate professor,
department of finance, accounting and auditing, National Aviation University, Kiev
K. Pavliuk,
student, National Aviation University, Kiev

CREATION OF DOUBTFUL DEBTS RESOURCES

Розглянуто та проаналізовано основні методи формування резервів сумнівної заборгованості, що наведені в Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку №10 "Дебіторська заборгованість". Визначено основні переваги і недоліки кожного з цих методів.

The paper analyzes the basic methods of provision for doubtful debts that listed in the Regulations (standards) number 10 "Receivables". Advantages and disadvantages of these methods are determined.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, резерв сумнівних боргів, коефіцієнт сумнівності, метод абсолютної суми сумнівної заборгованості, метод із застосуванням коефіцієнта сумнівності.

Key words: accounts receivable, provision of doubtful debts, uncertainty factor, the method of the absolute amount of doubtful debts, the method using the uncertainty factor.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Методологічні основи формування в обліку інформації про дебіторську заборгованість висвітлені в Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку №10 "Дебіторська заборгованість".

Дебіторська заборгованість — це сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату. Дебіторами можуть бути як юридичні, так і фізичні особи, які заборгували підприємству грошові кошти, їх еквіваленти та інші активи. Наявність у підприємства дебіторської заборгованості враховує певний ризик можливості її непогашення. Тому на випадок неплатоспроможності покупців підприємство попереджає виникнення можливих втрат шляхом створення резерву сумнівних боргів. Згідно з вимогами П(С)БО №10 створення резерву сумнівних боргів є не правом, а обов'язком підприємств, на які поширюється дія даного стандарту. Тому питання методів створення резерву сумнівної заборгованості на сьогодні є актуальним та важливим.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженню даного питання приділено багато уваги у працях таких вчених, як Ф. Бутинець, С. Голов, Л. Сук, К. Єрохін, І. Губіна, М. Білик та інші. Ф. Бутинець дослідив та визначив економічну сутність резерву сумнівних боргів. К. Єрохін визначив зв'язок бухгалтерського обліку нарахування резерву та податкового обліку сумнівної заборгованості. М. Білик розкриває різні аспекти дебіторської заборгованості. Проте методам формування резерву сумнівної заборгованості та їх недолікам на сьогодні приділено недостатньо уваги.

ФОРМУВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою даної статті є аналіз запропонованих на сьогодні методів створення резерву сумнівних боргів. Визначення проблемних аспектів у кожному з них.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Виділяють поточну, сумнівну та безнадійну дебіторську заборгованість. Поточна дебіторська заборгованість — це сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу. [3]

Поточна дебіторська заборгованість, відносно якої існує невпевненість щодо її погашення стає сумнівною заборгованістю. Даний перехід пов'язаний зі створенням та відображенням в балансі резерву сумнівної заборгованості. Та частина сумнівної заборгованості, стосовно якої у підприємства не виникає сумніву щодо її непогашення боржником перетворюється в безнадійну дебіторську заборгованість. Цей перехід пов'язаний зі списанням з балансу дебіторської заборгованості, оскільки вона перестала відповідати визначенню активу. Через те, що не принесе в майбутньому для підприємства ніякої вигоди. Безнадійна заборгованість визнається у тому звітному періоді, в якому підприємство одержало інформацію про те, що заборгованість не буде повернута [2].

Підставами для визнання заборгованості безнадійною можуть бути:

- закінчення строку позовної давності;
- визнання боржника банкрутом;
- форс-мажорні обставини, які впливають на платоспроможність;

— смерть або позбавлення волі фізичних осіб-боржників.

Згідно з п. 7 П(С)БО № 10 поточна дебіторська заборгованість включається до підсумку балансу за чистою вартістю її реалізації. При цьому чиста реалізаційна вартість дебіторської заборгованості визначається як сума поточної дебіторської заборгованості за вирахуванням резерву сумнівних боргів.

Тобто, резерв сумнівних боргів — це резерв, який створюється з метою покриття у майбутньому безнадійної дебіторської заборгованості і коригує дебіторську заборгованість до її чистої реалізаційної вартості. Потрібно зазначити, що резерв сумнівних боргів формується лише для тієї частини дебіторської заборгованості, щодо якої виконується ряд таких умов:

- дебіторська заборгованість є поточною;
- заборгованість є фінансовим активом;
- заборгованість не віднесено до безнадійної.

Відповідно до вимог п.8. П(С)БО № 10 сума резерву сумнівних боргів визначається за одним із двох методів: за методом абсолютної суми сумнівної заборгованості або методом застосування коефіцієнта сумнівності.

Суть методу абсолютної суми сумнівної заборгованості полягає в оцінці платоспроможності окремих дебіторів. Тобто, підприємство аналізує поточну дебіторську заборгованість по кожному дебітору на предмет виявлення сум сумнівної заборгованості. Після чого на загальну суму виявленої сумнівної заборгованості створює резерв та відображає це у своєму обліку. Головною перевагою даного методу є простота розрахунків. Суттєвим недоліком є його обмеженість у застосуванні. Адже цей метод прийнятний лише для тих підприємств, які мають незначну кількість постійних дебіторів, до кожного можуть застосувати індивідуальний підхід і отримати достовірну інформацію про їх платоспроможність.

Другим є метод застосування коефіцієнта сумнівності. Даний метод ґрунтується на формуванні резерву сумнівних боргів шляхом множення суми залишку дебіторської заборгованості на початок періоду на коефіцієнт сумнівності.

Коефіцієнт сумнівності може розраховуватися трьома способами.

Перший спосіб — це визначення питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) на умовах наступної оплати. Застосування цього способу передбачає аналіз показників безнадійної заборгованості за минулі періоди. Коефіцієнт сумнівності знаходиться як відношення безнадійної заборгованості за минулі періоди до суми чистого доходу за ті ж самі періоди. Для того, щоб отримати суму резерву сумнівних боргів даний коефіцієнт множимо на суму чистого доходу за поточний період. Потрібно зазначити, що отримана сума резерву сумнівної заборгованості для даного періоду додається до залишку минулого періоду.

Недоліком розглянутого способу є те, що отриманий розрахунковий результат може дещо не відповідати ситуації в майбутньому, оскільки спирається на дані попередніх періодів. Даний метод найбільше підходить для заборгованості, період погашення якої знаходиться в межах одного року.

Другий спосіб — це визначення величини резерву сумнівної заборгованості на основі класифікації дебіторської заборгованості. Застосування цього способу передбачає групування дебіторської заборгованості за строками її погашення.

Далі визначається коефіцієнт сумнівності для кожної з груп виходячи з фактичної суми безнадійної дебі-

торської заборгованості за попередні періоди. Таким чином, величина резерву сумнівних боргів визначається як сума добутків поточної дебіторської заборгованості відповідної групи на коефіцієнт сумнівності даної групи. Спосіб розрахунку коефіцієнта сумнівності на основі класифікації дебіторської заборгованості краще використовувати, на відміну від попереднього способу, якщо період погашення дебіторської заборгованості більше одного року.

Третій спосіб являє собою формування резерву сумнівної заборгованості на підставі визначення середньої питомої ваги списаної протягом періоду дебіторської заборгованості на початок відповідного періоду за попередні 3—5 років. Даний спосіб дозволяє оцінити скільки сумнівних боргів поточного періоду можуть перейти в категорію безнадійних. Дана оцінка додається до оцінок отриманих для минулих періодів. І загальна сума отриманих показників за всі періоди ділиться на кількість періодів для визначення середнього показника.

Таким чином, проаналізувавши всі три способи розрахунку коефіцієнта сумнівності, ми можемо зробити висновок, що метод застосування коефіцієнта сумнівності є трудомісткішим в розрахунках в порівнянні з методом абсолютної суми сумнівної заборгованості. Проте кількість дебіторів в даному випадку значення не має і це істотною перевагою цього методу.

ВИСНОВКИ

Підсумувавши результати проведеного дослідження, необхідно зазначити, що на сьогодні існує певна недосконалість моделей створення резерву сумнівних боргів. Загальним негативним моментом для всіх методів розрахунку, зазначених в П(С)БО № 10 "Дебіторська заборгованість" є їх нормативна нерегульованість. Першочерговим завданням подальших досліджень та розробок є внесення змін до П(С)БО № 10 з огляду на резерв сумнівної заборгованості. Також зазначимо, що доцільно було б внести до стандартів обліку чіткі вимоги не лише щодо обов'язковості створення резерву, але й щодо відповідальності за порушення законодавчих настанов. Таким чином, законодавство зможе стимулювати створення резервів суми боргів суб'єктами господарювання.

Література:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 10 "Дебіторська заборгованість". Наказ Міністерства фінансів України від 08.10.1999 №237 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon/rada.gov.ua/laws/show>
2. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності "Облік і аудит" вищих навчальних закладів. 8-ме вид. доп. і перероб. — Житомир: ПП "Рута", 2009. — 672 с.
3. Коблянська О.І. Фінансовий облік: навчальний посібник. 2-ге видання, виправлене і доповнене. — Київ: "Знання", 2007. — 472 с.

References:

1. Ministry of Finance of Ukraine (1999), "Regulations (standards) of accounting", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99> (Accessed 9 September 2013).
 2. Butynets, F.F. (2009), "Bukhhalters'kyj finansovyj oblik" [Accounting financial accounting] 8-th ed, Ruta, Zhitomyr, Ukraine.
 3. Koblianska, O.I. (2007), "Finansovyj oblik" [Financial accounting] 2-nd ed, Znannia, Kyiv, Ukraine.
- Стаття надійшла до редакції 10.04.2014 р.*